

Uwagi wstępne

1. Dane zamieszczone w publikacji - jeśli nie zaznaczono inaczej - **podano w każdorazowym podziale administracyjnym kraju** oraz zgodnie z każdorazowym stanem organizacyjnym jednostek gospodarki narodowej.

W tablicach zawierających informacje w podziale na miasta, przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek.

Z dniem 1 stycznia 2008 r. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2007 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast oraz nadania miejscowościom statusu miasta (Dz. U. Nr 136 poz. 961) odebrano status miasta gminie Szczawnica; nadano status miasta miejscowości Szczawnica i ustalono nowe granice miasta (nastąpił podział gminy miejskiej Szczawnica na obszar miejski i wiejski; Szczawnica miasto ma obszar 3290 ha).

2. Dane prezentowane dla podregionów i powiatów odpowiadają poziomowi 3 i 4 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), opracowanej na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. NTS obowiązująca od 1 I 2008 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 XI 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz. 1573) w miejsce obowiązującej do 31 XII 2007 r. na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 VII 2000 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 685, z późniejszymi zmianami).

Podregiony (poziom 3) grupują jednostki szczebla powiatowego.

3. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą **całej gospodarki narodowej**, tj. wszystkich podmiotów zlokalizowanych na terenie województwa, bez względu na formy organizacyjne i formy własności.

4. Prezentowane informacje przedstawione zostały stosownie do zakresu prowadzonych badań, obejmujących podmioty klasyfikowane według kryterium **liczby pracujących** i - jeśli nie zaznaczono inaczej - obejmują podmioty o liczbie pracujących:

- do 9 osób,
- od 10 do 49 osób,
- powyżej 49 osób.

Preliminary notes

1. *Data in the publication are presented according to the administrative division of the country in a given period, unless otherwise noted as well as in accordance with the respective organizational status of units of the national economy.*

In the tables containing information divided into urban areas, the term urban areas is understood as areas located within the administrative borders of these units.

On 1 I 2008 by a decree of the Council of Ministers dated 24 July 2007 regarding the arrangement of borders of some gminas and cities and the bestowal of the city status to localities (Journal of Laws No. 136, item 961) gmina Szczawnica lost city status; locality Szczawnica was granted city status and new borders of the city were established (the urban gmina Szczawnica was divided into urban and rural area; the city of Szczawnica has an area of 3290 ha).

2. *Data presented for subregions and powiats correspond to levels 3 and 4 of the Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NTS), compiled on the basis of the Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obligatory in countries of the European Union. NTS in force since 1 I 2008 was introduced by the decree by the Council of Ministers of 14 XI 2007 (Journal of Laws No. 214, item 1573) replacing the NTS in force until 31 XII 2007, pursuant to the decree by the Council of Ministers of 13 VII 2000 (Journal of Laws No. 58, item 685, with later amendments).*

Subregions (level 3) group powiat-level entities.

3. *Presented data, unless otherwise indicated, concern the entire national economy, i.e., all units located on the voivodship territory regardless of organizational and ownership forms.*

4. *Information is presented in compliance with the scope of conducted surveys, including entities classified according to the criterion of the number of persons employed, and (unless otherwise indicated) include entities employing:*

- up to 9 persons,
- from 10 to 49 persons,
- more than 49 persons.

5. Dane prezentuje się:

- 1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2004)**, opracowanej na podstawie wydawnictwa Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich EUROSTAT - „Nomenclature des Activités de Communauté Européenne - NACE rev. 1.1”. PKD 2004 wprowadzona została z dniem 1 V 2004 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 I 2004 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz. U. Nr 33, poz. 289). Wprowadzenie tej klasyfikacji, w miejsce PKD obowiązującej do 30 IV 2004 r., nie wpływa na dotychczas prezentowane w publikacji dane.

Od 2003 r. przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych zaliczane są do sekcji „Edukacja” (do 2002 r. zaliczone były do sekcji „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna”).

W stosunku do PKD 2004 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „Przemysł” sekcje: „Górnictwo”, „Przetwórstwo przemysłowe” oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”.

Dane prezentowane w podziale **według rodzaju działalności** w:

- **usługach rynkowych** dotyczą sekcji: „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego”, „Hotele i restauracje”, „Transport, gospodarka magazynowa i łączność”, „Pośrednictwo finansowe”, „Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej”, „Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała” oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników”,

- **usługach nierynkowych** - sekcje: „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne”, „Edukacja” oraz „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna”;

- 2) według **sektorów instytucjonalnych** - łącznie w zakresie rachunków regionalnych;
- 3) według **sektorów własności**:

- **sektor publiczny** - grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,

- **sektor prywatny** - grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz własność „mieszana”

5. Data are presented:

- 1) according to the **Polish Classification of activities (PKD 2004)** compiled on the basis of the Statistical Office of the European Communities EUROSTAT publication “Nomenclature des Activités de Communauté Européenne - NACE rev. 1.1”. PKD 2004 was introduced on 1 V 2004 by the decree of the Council of Ministers regarding the Polish Classification of Activities, dated 20 I 2004 (Journal of Laws No. 33, item 289). Introduction of this classification, instead of PKD, binding until 30 IV 2004, does not influence the data presented in the publication until now.

Since 2003 nursery schools and pre-primary schools of primary schools have been included in the section “Education” (until 2002 they were included in the section “Health and social work”).

The item “**Industry**” was introduced, including the sections: “Mining and quarrying”, “Manufacturing” and “Electricity, gas and water supply”, as an additional grouping.

Data presented in division by **kind of activities** in:

- **market services** concern the sections: “Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods”, “Hotels and restaurants”, “Transport, storage and communication”, “Financial intermediation”, “Real estate, renting and business activities”, “Other community, social and personal service activity” and “Private households with employed persons”;

- **non-market services** concern the sections: “Public administration and defence; compulsory social security”, “Education” and “Health care and social work”,

- 2) according to **institutional sectors** - exclusively within the scope of national accounts;
- 3) according to **ownership sectors**:

- **public sector** - grouping state ownership (of the State Treasury and state legal persons), local self-government entity ownership as well as “mixed ownership” with a predominance of public sector entity capital (property),

- **private sector** - grouping private domestic ownership (of natural persons and other private entities), foreign ownership (of foreign persons) as well as “mixed ownership” with a predomi-

ną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.

„Własność mieszana” określona jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki.

6. Dane według sekcji PKD 2004 oraz w podziale administracyjnym opracowano - jeśli nie zaznaczono inaczej - tzw. metodą przedsiębiorstw.

Metoda przedsiębiorstw (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.

7. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

8. Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, produkcja) - według stanu w dniu 30 VI.

U W A G A. Dane za lata 1999, 2000 i 2001 obliczono (według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2002 r.) przy przyjęciu skorygowanej liczby ludności uwzględniającej wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, powiększonej o liczbę ludności gminy miejskiej Sławków (należącej w latach 1999 - 2001 do województwa małopolskiego).

9. Dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - nie obejmują jednostek budżetowych resortu obrony narodowej i resortu spraw wewnętrznych i administracji.

10. Niektóre dane liczbowe zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.

11. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

12. Informacje statystyczne pochodzące ze źródła spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.

nance of capital (property) of private sector entities and lack of predominance of public or private sector in capital (property) of the entity.

„Mixed ownership” is defined mainly for companies and determined on the basis of the capital (property) structure as declared in a company’s registration application.

6. Data according to NACE rev. 1.1 sections as well as according to administrative division are compiled, unless otherwise indicated, using the enterprise method.

*In the **enterprise (entity) method**, the entire organizational unit of entities in the national economy is the basis for grouping all data describing their activity according to individual classification levels and territorial divisions.*

*7. **Relative numbers (indices, percentages)** are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.*

*8. **When computing per capita data (1000 population, etc.)** as of the end of a year, the number of the population as of 31 XII was adopted, whereas data describing the magnitude of a phenomenon within a year (e.g., vital statistics, production) - as of 30 VI.*

N O T E. Data for 1999, 2000 and 2001 are calculated (by the administrative division valid as of 31 XII 2002) assuming the revised number of population, which considers the results of Population and Housing Census of 2002, increased by the number of population of the urban gmina Sławków (included into the Małopolskie voivodship in 1999 - 2001).

9. Data, unless otherwise indicated, do not include budget entities of the Ministry of National Defence and the Ministry of Interior and Administration

10. Selected information presented on the basis of preliminary data may change in subsequent publications of the Statistical Office.

*11. **Due to the electronic method of data processing, in some cases component totals can differ from the amount given in the term „total”.***

12. Statistical information originating from sources other than Statistical Office is indicated in the appropriate note.

13. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

13. The names of some classification levels used in the publication have been abbreviated; the list of abbreviations used and their full names are given below:

skrót
abbreviation

pełna nazwa
full name

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI (PKD)
NOMENCLATURE DES ACTIVITÉS DE COMMUNAUTÉ EUROPÉENNE - NACE REV. 1.1

sekcje
sections

Handel i naprawy
Trade and repair

Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego
Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods

Obsługa nieruchomości i firm
X

Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej
Real estate, renting and business activities

Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne

X

Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne
Public administration and defence; compulsory social security

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w uwagach ogólnych do poszczególnych działów. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki znajdzie Czytelnik w publikacjach tematycznych oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje”.

Methodological explanations concerning basic definitions and methods of compiling statistical data are enumerated in the general notes to individual chapters. More detailed information pertaining to particular fields of statistics can be found in subject matter publications as well as in the series “Zeszyty metodyczne i klasyfikacje” (Methodological Papers and Classifications).

1. Dane o **ściekach** dotyczą ścieków odprowadzonych do wód (do 2002 r. do wód powierzchniowych) lub do ziemi przez:

- 1) jednostki organizacyjne wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzające rocznie 20 dam³ i więcej ścieków,
- 2) wszystkie jednostki nadzorujące pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy, itp.).

2. Jako **ścieki wymagające oczyszczenia** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sił, piaskowników, odłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

Chemiczne oczyszczenie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczenie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogennych i refrakcyjnych.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.

Dane o **ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano na podstawie badań

1. *Data regarding waste water concern waste water discharged into waters (until 2002 - into surface waters) or into the ground by:*

- 1) *organizational entities making payments for the annual withdrawal of 5 dam³ or more of underground water, or 20 dam³ or more of surface water from their own sources, or discharging 20 dam³ or more of waste water annually,*
- 2) *all entities responsible for the management of the water-line system (including housing co-operatives, water companies, waterworks and workplaces etc.).*

2. *Waste water requiring treatment is understood as water discharged by means of open channel or ditch systems directly into waters or into the ground or sewerage system of entities engaged in production (including contaminated drainage water from mines and cooling water), other entities as well as households.*

Data regarding treated waste water concern waste water treated mechanically, chemically, biologically, and with increased biogen removal, discharged into waters or into the ground.

Mechanical treatment of waste water is understood as the process of removing only non-soluble pollutants, i.e., solid bodies and fats subject to settlement or floatation, through the use of grates, filters, grit chambers, grease traps in conjunction with Imhoff tanks.

Chemical treatment of waste water consists in precipitating certain soluble compounds, or their neutralization through chemical methods, such as coagulation, sorption on active carbon, etc.

Biological treatment of waste water occurs through mineralization processes caused by microorganisms in the natural water environment (e.g. through agricultural use of waste water, field irrigation, fish ponds) or in artificial facilities (bio-filters, activated sludge) and consists in the removal of organic pollutants or biogenous and refractive compounds from waste water.

Increased biogen removal from sewage occurs in treatment plants with highly efficient treatment technologies (mostly biological, and also chemical) allowing for an increased reduction in nitrogen and phosphorus content.

Data concerning the population using waste water treatment plants are given on the

Głównego Urzędu Statystycznego w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni oczyszczających ścieki z miast i wsi. W przypadku, gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanego przez poszczególny rodzaj oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.

3. Informacje o źródłach i wielkości emisji przemysłowych zanieczyszczeń powietrza oraz o stanie wyposażenia i efektach eksploatacji urządzeń do redukcji tych zanieczyszczeń dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 I 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40, z późniejszymi zmianami).

Dane o **emisji pyłów** dotyczą: pyłów ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla), określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 XII 2005 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 260, poz. 2176, z późniejszymi zmianami).

Dane o emisji pyłów i gazów obejmują emisję zorganizowaną oraz niezorganizowaną (wykazaną przez większość jednostek sprawozdawczych) w zasadzie określoną tylko z procesów technologicznych.

Wielkość emisji z poszczególnych źródeł i poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

4. Informacje o odpadach opracowane zostały od 2002 r. zgodnie z katalogiem odpadów opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r., a za lata 2000 i 2001 na podstawie klasyfikacji odpadów zgodnej z Europejskim Katalogiem Odpadów.

basis of surveys of the Central Statistical Office based on estimates of the number of the population using waste water treatment plants treating urban and rural waste. When an urban area is served by several treatment plants with various methods of treatment, the predominate amount of waste treated by a given treatment plant determines the classification of the urban area in the appropriate type of waste water treatment plant.

3. Information regarding the sources and amounts of industrial atmospheric pollutant emission as well as the equipment reducing such pollutants and the effects of its utilization concerns organizational entities established by the Minister of Environmental Protection and Natural Resources on the basis of the defined amount of fees borne in 1986 for the annual emission of substances polluting the air, according to rates defined in the decree of the Council of Ministers, dated 13 I 1986, regarding payments for economic use of the environment and modifications to it (Journal of Laws No. 7, item 40 with later amendments).

Data regarding particulate emission concern: particulates from the combustion of fuels, particulates from cement and lime, fire-resistant materials, silicates, artificial fertilizers, carbon and graphite, soot, as well as other types of particulates.

Data regarding gas emission concern: sulphur dioxide, carbon oxide, nitrogen oxides, hydrocarbons, as well as other types of gaseous pollutants (excluding carbon dioxide), defined in the decree of the Council of Ministers, dated 20 XII 2005, regarding payments for use of the environment (Journal of Laws No. 260, item 2176, with later amendments).

Data regarding particulate and gas emission include organized and disorganized emission (emitted by most of the surveyed entities) estimated solely on the basis of technological processes.

The emission volumes of different pollutant types from various sources were estimated through measurements or on the basis of calculations of the raw material and fuel balance, based on pollutant emission indicators for the characteristic technological processes.

4. Information regarding waste was compiled since 2002 on the basis of a catalogue of waste based on List of Waste introduced into legislation of the European Union 1 I 2002 and for the years 2000 and 2001 - on the basis of a classification of waste in accordance with the European Waste Catalogue.

Informacje o ilości i rodzajach odpadów dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do Ustawy z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest zobowiązany.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Unieszkodliwianie odpadów polega na poddaniu ich procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi lub dla środowiska. Unieszkodliwianiem odpadów jest także składowanie odpadów.

Magazynowanie odpadów to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem.

Przez **odpady składowane** należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Dane o odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych) dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

5. Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody.

6. Parki krajobrazowe obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Information regarding the quantity and type of waste concerns plants which generated over 1 thous. t of waste in the course of the year or accumulated 1 mln t of waste and more (excluding municipal waste).

Waste shall mean any substance or object in one of the categories listed in Annex I to the Act of 27 IV 2001 on Waste (uniform text in Journal of Laws 2007 No. 39, item 251), with later amendments, which the holder thereof discards or intends or is required to discard.

Recovery of waste shall mean any operations which do not endanger human life and health or the environment, consisting in the use of waste in whole or in part, or leading to extraction and use of substances, materials or energy.

Treatment waste consists in the submission of waste to the processes of biological, physical or chemical treatment as a result of which the nature of waste does not pose risks to human life and health or the environment. Storing waste is also a method of the treatment of waste.

Waste storage shall mean temporary waste storage or collection prior to its transport, recovery to treatment.

Landfilled waste is understood as waste transferred to landfill areas (landfills, waste dumps, sludge tanks) of the plant generating it or to other areas.

Data regarding land filled up to now (accumulated) waste concern the quantity of waste deposited on the grounds of the plants generating it as a result of depositing it during the reporting and previous years.

5. Nature protection consists in maintaining, sustainable utilisation and renovation of nature resources, objects and elements (among others, plants, animals and fungi originally existing in environment as well as subjected to species protection, wandering and migratory animals, habitats); forms of nature protection are: national parks, nature reserves, landscape parks, protected landscape areas, documentation sites, ecological arable lands, landscape-nature complexes, monuments of nature.

6. Landscape parks are areas protected for natural, historical and cultural values, as well as for landscape features. The aim of landscape park's creation is preservation, popularisation and dissemination of these values in conditions of sustainable development.

7. Rezerwy przyrody obejmują wyróżniające się szczególnie wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej.

8. Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

9. Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

10. Dane o nakładach na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERRIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

11. Fundusze ekologiczne (Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych) są to fundusze tworzone z: opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobieranych za emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew lub krzewów oraz za pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi); kar za przekroczenia dopuszczalnych norm ekologicznych; spłat pożyczek udzielonych inwestorom oraz opłat za wyłączenie gruntów rolnych na cele nierolnicze, a także innych kwot ustalonych przez terenowe organy administracji rządowej oraz samorządowej. Środki funduszy przeznaczone są na finansowanie w całości lub w części działalności związanej z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

7. Nature reserves include areas having essential value for the environmental, scientific, cultural and landscape reasons in natural or slightly changed state - ecosystems, refuges and natural sites. They also protect habitats of plants, animals, fungi and formations and elements of inanimate nature.

8. Protected landscape areas include areas protected for the sake of distinguishing landscape characterised by various ecosystem types. These areas are to be valuable because of their functions satisfying the needs of tourism and recreation and functions of ecological corridors.

9. Monuments of nature are single objects of animate and inanimate nature of special environmental, scientific, cultural, historical or landscape value and of distinctive individual features such as trees of impressive size, native and alien shrubs, springs, waterfalls, rocks, ravines, erratic blocks and caves.

10. Data regarding outlays on fixed assets and tangible effects of investments in environmental protection and water management are presented in accordance with the Polish Statistical Classification of Environmental Protection and Facilities, introduced on the basis of the decree of the Council of Ministers, dated 2 III 1999 (Journal of Laws No. 25, item 218). This classification was compiled on the basis of ECE/UN Single European Standard Statistical Classification of Environmental Protection Activities and Facilities as well as with European System for the collection of Economic Information on the Environment (SERRIEE), implemented by the European Union.

11. Ecological funds (Environmental Protection and Water Management Funds and Agricultural Land Protection Fund) are funds created from income originating from the: payments for use of the natural environment (i.e.: payments collected for releasing air pollutants, landfilling waste, the removal of trees and bushes as well as for the abstraction and use of water and releasing waste water into water or the ground); fines for transgression of acceptable ecological standards; repayments of loans granted for investors; payments for designating agricultural land for non-agricultural purposes as well as other payments established by regional divisions of the state and local self-government administration. These funds are used to finance, in part or in full, activity connected with environmental protection and water management.

12. Podziału nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według podregionów i powiatów dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

Radni gmin i powiatów

1. Kadencja rad gmin, rad miejskich na prawach powiatu i rad powiatów trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów.

2. Charakterystykę demograficzno-zawodową radnych w jednostkach samorządu terytorialnego oparto o wyniki sprawozdawczości za rok 2008, aktualizującej dane o radnych zawarte w obwieszczeniach terytorialnych komisji wyborczych z wyborów samorządowych w dniu 12 XI 2006 r.

Bezpieczeństwo publiczne

1. Dane o przestępstwach stwierdzonych opracowano według klasyfikacji Kodeksu karnego z 1997 r. i Kodeksu karnego skarbowego (ustawa z dnia 10 IX 1999 r., Dz. U. Nr 83, poz. 930, z późniejszymi zmianami; jednolity tekst Dz. U. 2007 Nr 111, poz. 765) lub innych ustaw szczególnych.

2. **Przestępstwo stwierdzone** jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem. Przestępstwo - zgodnie z Kodeksem karnym z 1997 r. obowiązującym od 1 IX 1998 r. (ustawa z dnia 6 VI 1997 r., Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późniejszymi zmianami) - jest to zbrodnia lub występki ścigany z oskarżenia publicznego lub z oskarżenia prywatnego objęty oskarżeniem prokuratora, a nadto każdy występki skarbowy, których charakter jako przestępstwa został potwierdzony w wyniku postępowania przygotowawczego.

Informacje o przestępstwach stwierdzonych i wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw opracowano na podstawie statystyki policyjnej uzupełnianej informacjami o śledztwach własnych prowadzonych w prokuraturach i o postępowaniach wobec nieletnich w sądach rodzinnych.

3. **Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw** jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach, a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

4. Dane o przestępstwach stwierdzonych ze względu na niedostępność informacji według

12. *The division of outlays on fixed assets in environmental protection and water management by subregions and powiats is made on the basis of the actual location of the investment.*

Councillors of gminas and powiats

1. *Term of gminas councils, city councils in cities with powiat status and powiat councils lasts 4 years, counting from the day of election.*

2. *The characteristic of councillors in local self-government entities is based on reporting results for 2008, updating information concerning councillors included in announcements of local election commissions from the 12 XI 2006 elections.*

Public safety

1. *Data on ascertained crimes have been prepared in accordance with the classification of the Criminal Code of 1997, the Treasury Penal Code (the Law dated 10 IX 1999, Journal of Laws No. 83, item 930, with later amendments; uniform text Journal of Laws 2007 No. 111, item 765) or other specific laws.*

2. *An ascertained crime is an event, which after the completion of preparatory proceedings was confirmed as a crime. In connection with the Criminal Code of 1997 valid since 1 IX 1998 (the law dated 6 VI 1997, Journal of Laws No. 88, item 553, with later amendments) crime is a felony or misdemeanour prosecuted upon by public accusation or private accusation by a public prosecutor, moreover every revenue related misdemeanour, the character of which was confirmed as a crime as a result of preparatory proceedings.*

Information regarding ascertained crimes and rates of detectability of delinquents in ascertained crimes has been prepared on the basis of police statistics, supplemented with information on investigations conducted by the public prosecutor's offices and family on juvenile proceedings in courts.

3. *The rate of detectability of delinquents is the relation of the number of detected crimes in a given year (including those detected after resumption following discontinuance) to the total number of crimes ascertained in a given year, plus the number of crimes recorded in commenced proceedings and discontinued in previous years due to undetected delinquents.*

4. *Data regarding ascertained crimes because of lack of information by gminas are presented by*

gmin, zestawiono według zasięgu działania komend rejonowych policji (rejonów).

5. Pożary są to niekontrolowane procesy palenia, w miejscu do tego nieprzeznaczonym.

6. Miejscowe zagrożenia są to inne niż pożar zdarzenia wynikające z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody, a stwarzające zagrożenie dla życia, środowiska lub mienia.

7. Alarmy fałszywe są to wezwania do zdarzeń, które faktycznie nie miały miejsca lub zaistniały, lecz nie wymagały podjęcia działań ratowniczych.

8. Podziału pożarów według rodzaju obiektu, miejscowych zagrożeń według rodzaju stwarzanego przez nie zagrożenia dokonano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 XII 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego - Załącznik nr 3 Instrukcja w sprawie zasad sporządzania i obiegu dokumentacji zdarzeń (Dz. U. Nr 111, poz. 1311).

Powierzchnia i ludność

1. Dane o powierzchni województwa małopolskiego podane zostały według stanu w dniu 01.01.2008 r. na podstawie wykazów, uzyskanych z Państwowego Rejestru Granic i Powierzchni Jednostek Podziału Terytorialnego Państwa (PRG); rejestr prowadzony jest w Głównym Urzędzie Geodezji i Kartografii.

Ze względu na kontynuowanie w 2007 roku prac nad obliczaniem powierzchni jednostek terytorialnych nową metodą, opartą o dane komputerowe Państwowego Rejestru Granic i Powierzchni Jednostek Podziału Terytorialnego, w roku 2008 ponownie odnotowano zmianę powierzchni wielu jednostek, choć w skali znacznie mniejszej niż w poprzednich latach.

2. Dane o ludności opracowano na podstawie:

1) bilansów stanu i struktury ludności **faktycznie zamieszkałej** na terenie gminy. Bilanse ludności sporządzane są dla okresów międzyspisywanych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego, przy uwzględnieniu:

a) zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgonu) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,

scope of operation of police headquarters.

5. Fires are out-of-control burning processes in places not suitable for this.

6. Local threats are events different from fires being a result of civilization development and laws of nature, creating threat to life, environment or property.

7. False alarms are calls for incidents which actually have not occurred or have occurred but rescue action was not needed.

8. *Division of fires by type of object, local threats by type of threat created by them was completed in accordance with the decree of the Minister of the Interior and Administration, dated 29 XII 1999, on rules of organization of the national system of rescue and fire extinguishing - Enclosure No. 3 Regulations on rules of preparation and circulation of the documentation of events (Journal of Laws No. 111, item 1311).*

Area and population

1. *Data regarding the area of the Małopolskie voivodship are based on the State Register of Borders and Area of Units of Administrative Division of the Country as of 01.01.2008. The register is kept by the Head Office of Geodesy and Cartography.*

This year the changes of the areas concern anew many units on every level of territorial division but in a smaller scale. It is the result of continuation of calculation in 2007 the area of territorial units with the use of new method, based on the data from the computer database of the State Register of Borders as well as modernization of units area listed in the Register of Land.

2. *Data on population were compiled on the basis of:*

1) *the balances of the size and structure of the population (actually living in a gmina). Population balances are compiled for periods between censuses on the basis of the last census, taking into account:*

a) *changes in a given period connected with vital statistics (births, deaths) and migration of the population (registering and cancelling registration for permanent residence from other gminas and from abroad) as well as address changes of the population due to changes in the administrative division,*

- b) różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad trzy miesiące (do 2005 r. - ponad dwa miesiące) na terenie gminy, a liczbą osób czasowo nieobecnych uzyskiwanej z cyklicznie przeprowadzanych badań, która stanowi jednocześnie różnicę między liczbą osób zameldowanych na pobyt stały w gminie, a liczbą osób faktycznie mieszkających na terenie gminy;
- 2) rejestrów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - o migracjach wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL - Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);
 - 3) sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego - o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
 - 4) sprawozdawczości sądów okręgowych - o prawomocnie orzeczonych separacjach i rozwodach;
 - 5) wyników badania GUS dotyczącego stanu i struktury ludności zameldowanej na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (do 2005 r. - ponad 2 miesiące). Badanie to jest prowadzone cyklicznie według stanu w dniu 31 XII każdego roku.

U W A G A. **Dane o ludności** (według stanu w dniu 30 VI i 31 XII) oraz współczynniki demograficzne, a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) za lata 1999-2001 opracowano przy przyjęciu liczby ludności zbilansowanej w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. Dane te zostały przeliczone według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2002 r.

3. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się mężczyzn w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat. Przez ludność **w wieku nieprodukcyjnym** rozumie się ludność **w wieku przedprodukcyjnym**, tj. w wieku do 17 lat oraz **w wieku poprodukcyjnym**, tj. mężczyźni - w wieku 65 lat i więcej, kobiety - w wieku 60 lat i więcej.

4. Dane o ruchu naturalnym ludności w podziale terytorialnym opracowano: małżeństwa - według miejsca zameldowania na pobyt stały męża przed ślubem, a jeśli mąż mieszkał na stałe za granicą - według miejsca zameldowania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego; rozwody - według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania współmał-

b) *difference between the number of people registered for temporary stay for a period of more than 3 months (until 2005 - more than 2 months) in a gmina and the number of people temporarily absent there being gathered on the basis of surveys conducted periodically, which simultaneously makes the difference between the number of people registered for permanent residence in a gmina and the number of people actually living in the gmina;*

- 2) *the registers of the Ministry of the Interior and Administration on internal and international migration of population for permanent residence (since 2006 the source of these data is PESEL register - Common Electronic System of Population Register);*
- 3) *documentation of Civil Status Offices regarding registered marriages, births and deaths;*
- 4) *documentation of regional courts - regarding legally valid decisions in actions for separations and divorces;*
- 5) *results of CSO survey concerning the size and structure of the population registered for temporary stay for a period of more than 3 months (until 2005 above 2 months). This survey is conducted cyclically as of 31 XII each year.*

*N o t e. **Data about population** (as of 30 VI and 31 XII) as well as demographic rates and indicators per capita (per 1000 population etc) for 1999-2001 were prepared assuming the number of population balanced on the basis of the results of the Population and Housing Census 2002. These data were recalculated according to the administrative division valid as of 31 XII 2002.*

3. The working age population refers to males, aged 18-64, and females, aged 18-59. The **non-working age population** is defined as the **pre-working age population**, i.e., up to the age of 17 and the **post-working age population**, i.e., 65 and more for males and 60 and more for females.

4. Data regarding the vital statistics according to territorial division were compiled as follows: marriages - according to the husband's place of permanent residence before the marriage and if the husband lived abroad before the marriage - according to the wife's place of residence in Poland before contracting of a marriage; divorces - according to the plaintiff's place of residence (in case when the plaintiff is living abroad, the spouse's place of residence is used); separations

żonka); separacje - według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania współmałżonka; w przypadku zgodnego wniosku stron przyjmuje się miejsce zamieszkania męża); urodzenia - według miejsca zameldowania na pobyt stały matki noworodka; zgony - według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

5. Przez niemowlęta rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku.

Dane o urodzeniach i zgonach (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są zgodnie z kryteriami definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

6. Oprócz separacji orzeczonych w 2008 roku w województwie wystąpiło 14 przypadków **zniesienia separacji** - 2 w podregionie krakowskim, 8 w podregionie m. Kraków, 1 w podregionie nowosądeckim, 2 w podregionie oświęcimskim i 1 w podregionie tarnowskim

7. Przeciętne dalsze trwanie życia wyraża średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w wieku x lat, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

8. Dane o migracjach stałych ludności opracowano na podstawie informacji uzyskiwanych przez GUS z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z wyjątkiem gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie.

Napływ ludności obejmuje zameldowania na pobyt stały, odpływ - wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania.

9. Dane o migracjach czasowych ludności opracowano na podstawie wyników cyklicznego badania GUS według stanu na 31 XII.

10. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności zameldowanej na pobyt stały (według stanu w dniu 30 VI).

- according to the plaintiff's place of residence (in case when the plaintiff is living abroad, the spouse's place of residence is used; in case of unanimous petition of both persons - the husband's place of residence is used); births - according to the mother's place of permanent residence; deaths - according to the place of permanent residence of the deceased.

Natural increase of the population means the difference between the number of live births and deaths in a given period.

5. Infant is a child under the age of 1.

Data on births and deaths (including infant deaths) is presented according to criteria of the definition of infant births and deaths recommended by the World Health Organization (WHO).

6. Apart from separations adjudicated in 2008, **14 annulments of separations** occurred in voivodship - 2 in the Krakowski subregion, 8 in the city of Kraków subregion, 1 in the Nowosądecki subregion, 2 in the Oświęcimski subregion as well as 1 in the Tarnowski subregion.

7. Life expectancy is expressed by the average number of years that a person at the exact age x still has to live, assuming a fixed mortality level from the period for which life expectancy tables were compiled.

8. Data regarding migration of the population for permanent residence were compiled on the basis of information obtained by CSO from the Ministry of Internal Affairs and Administration. This information does not include changes of address within the same gmina (town), with the exception of urban-rural gminas for which the division into urban and rural areas has been kept.

The inflow of the population includes registration for permanent residence, outflow - cancelled registration for permanent residence.

9. Data regarding migration of the population for temporary stay were compiled on the basis of results of the cyclical CSO survey as of 31 XII.

10. Rates concerning vital statistics and migration of the population according to territorial division were calculated as the ratio of the number of defined events to the number of population registered for permanent residence (as of 30 VI).

Rynek pracy

1. Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Nie ujęto pracujących w jednostkach budżetowych resortów spraw wewnętrznych i obrony narodowej oraz duchowieństwa wszystkich wyznań, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji.

Do pracujących według faktycznego miejsca pracy zalicza się:

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór) lub stosunku służbowego;
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - a) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), tj. pracujących w gospodarstwach indywidualnych (o powierzchni użytków rolnych do 1 ha i powyżej 1 ha) oraz indywidualnych właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych; patrz ust. 3 na str.25,
 - b) właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - c) inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 4) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów);
- 5) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- 6) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

2. Pełnozatrudnieni są to osoby zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy lub na danym stanowisku pracy, w tym również osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami pracują w skróconym czasie pracy, np. z tytułu warunków szkodliwych dla zdrowia lub przedłużonym czasie pracy, np. dozorczy mienia.

Niepełnozatrudnieni są to osoby, które zgodnie z umową a pracą pracują stale w niepełnym wymiarze czasu pracy. Niepełnozatrudnieni

Labour market

1. Data regarding **employment** concern persons performing work providing earnings or income. Data do not include persons employed in budgetary entities of the Ministry of the Interior and the Ministry of the National Defence as well as clergy, foundations, associations and other organizations.

Employed persons by actually workplace are:

- 1) employees hired on the basis of employment contract (labour contact, posting, appointment or election) or service relation;
- 2) employers and own-account workers, i.e.:
 - a) owners, co-owners and leaseholders of private farms in agriculture (including contributing family workers), i.e., working on private farms (with area up to 1 ha and more than 1 ha of agricultural land) as well as individual owners of livestock who do not possess agricultural land; see item 3 on page 25,
 - b) owners and co-owners (including contributing family workers; excluding partners in companies who do not work in them) of entities conducting economic activity other than that related to private farms in agriculture,
 - c) other self-employed persons, e.g., persons practising learned professions;
- 3) outworkers;
- 4) agents (including contributing family workers and persons employed by agents);
- 5) members of agricultural production co-operatives (agricultural producers' co-operatives and co-operatives established on their basis as well as agricultural farmers' co-operatives);
- 6) clergy fulfilling priestly obligations.

2. Full-time paid employees are persons employed on a full-time basis, as defined by a given company or for a given position, as well as persons who, in accordance with regulations, work a shortened work-time period, e.g. due to hazardous conditions, or a longer work-time period, e.g. property caretaker.

Part-time paid employees are persons who, in accordance with labour contracts, regularly work on a part-time basis. Part-time paid employ-

w głównym miejscu pracy są to osoby, które oświadczyły, że dany zakład jest ich głównym miejscem pracy.

Dane dotyczące **pracujących według stanu w dniu 31 XII** podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w **głównym miejscu pracy**.

3. Dane dotyczące pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie według stanu w dniu 31 XII od 2002 r. wyznaczono na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002.

Do pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie nie zalicza się osób pracujących:

- 1) w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha produkujących **wyłącznie** na własne potrzeby;
- 2) w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1,0 ha (łącznie z indywidualnymi właścicielami zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych) produkujących **wyłącznie** lub **głównie** na własne potrzeby.

Dane o pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie od 2002 r. nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie.

4. Dane dotyczące przeciętnego zatrudnienia ujmują wyłącznie zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. Informacje dotyczą pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

5. Dane o liczbie bezrobotnych zarejestrowanych, zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 VI 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późniejszymi zmianami), obejmują osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne - zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępujące do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie niestacjonarnym, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

- ukończyły 18 lat,
- nie ukończyły: kobiety - 60 lat, mężczyźni - 65 lat,

ees in the main workplace are persons who declared that the given workplace is their main workplace.

Data concerning **employment as of 31 XII** are presented without converting part-time paid employees into full-time paid employees, each person being listed once according to the **main job**.

3. Data concerning employed persons on private farms in agriculture as of 31 XII since 2002 estimated on the basis of the results of the Population and Housing Census as well as the Agricultural Census 2002.

The following employed persons are not included in the employed on private farms:

- 1) on farms with the area more than 1 ha of agricultural land producing **exclusively** for their own needs;
- 2) on farms with the area to 1 ha of agricultural land (including individual owners of livestock who do not possess agricultural land) producing **exclusively** or **mainly** for their own needs.

Data regarding employed persons on private farms in agriculture since 2002 are not strictly comparable to those for previous years.

4. Data concerning the average paid employment include exclusively employees hired on the basis of an employment contract. Information concerns full- and part-time paid employees in terms of full-time paid employees.

5. Data regarding registered unemployed persons in accordance with the Law dated 20 IV 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 VI 2004 (Journal of Laws No. 99, item 1001, with later amendments) include persons not employed and not performing any other kind of paid work who are capable of work and ready to take full-time employment obligatory for a given job or service (or in case of disabled persons - capable and ready to take work comprising no less than a half of working time), not attending a school with the exception of schools for adults (or taking extra curriculum exam with the scope of this school programme exam) or tertiary schools in the non-intramural system, looking for employment or other kind of paid work and registered in the powiat labour office appropriate for the person's permanent or temporary stay, if they fulfill, among others, the following conditions:

- are aged 18 or more,
- are aged less than 60 (women) or less than 65 (men),

- nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty rodzinnej, renty szkoleniowej, renty socjalnej, nie pobierają świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego,
 - nie są właścicielami lub posiadaczami (samoistnymi lub zależnymi) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych,
 - nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
 - nie posiadają wpisu do ewidencji działalności gospodarczej albo nie podlegają - na podstawie odrębnych przepisów - obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
 - nie są tymczasowo aresztowane lub nie odbywają kary pozbawienia wolności,
 - nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
 - nie pobierają, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego,
 - nie pobierają, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania,
 - nie pobierają po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego,
- *did not acquire the right to retirement pay or pension resulting from an inability to work, family pension, pension due to training, social pension, do not receive: a pre-retirement benefit or allowance, a rehabilitation benefit, a sick and maternity benefit or a benefit in the amount of a maternity benefit,*
 - *are not the owners or holders (sole or dependent) of agricultural real estate with an area of agricultural land exceeding 2 convertible ha,*
 - *are not subject to retirement and pension insurance from full-time work due to being a spouse or a member of an agricultural household with an area of agricultural land exceeding 2 convertible ha,*
 - *did not entered in the register rolls of economic activity or are not subject, on the basis of separate regulations, to compulsory social security or retirement provision, excluding social insurance of farmers,*
 - *are not temporarily under arrest or not serving a prison sentence,*
 - *do not receive monthly income of the amount exceeding half of minimal remuneration for work; excluding income generated from money gathered on bank accounts,*
 - *do not receive, on the basis of the regulation concerning social welfare, permanent social benefit,*
 - *do not receive, on the basis of regulations concerning family allowances, nursing allowance or allowance supplementary to family benefit due to single parenthood and losing rights to unemployment benefit due to the expiry of the legal duration of benefit receiving,*
 - *do not receive, after termination of employment, training allowance.*

Od 1997 r. za bezrobotnego nie uważa się osoby odbywającej szkolenie, staż u pracodawcy oraz od 1 VI 2004 r. również młodocianego absolwenta oraz osoby odbywającej przygotowanie zawodowe w miejscu pracy.

Do 31 V 2004 r. obowiązywała ustawa z 14 XII 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst Dz. U. 2003 Nr 58, poz. 514, z późniejszymi zmianami).

6. Bezrobotni znajdujący się w szczególnej sytuacji na rynku pracy:

- **długotrwale bezrobotni** są osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem (od listopada 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy,

Since 1997 among the unemployed is not included person undergoing training, an internship with the employer as well as since 1 VI 2004 also juvenile school-leaver and person undergoing a job occupational training.

Until 31 V 2004 the obligatory was the Law dated 14 XII 1994 on Employment and Combating Unemployment (uniform text Journal of Laws 2003 No. 58, item 514, with later amendments).

6. Unemployed persons with a specific situation on the labour market:

- **the long term unemployed** are persons remaining in the register rolls of the powiat labour office for the overall period of over 12 months during the last two years, excluding (since November 2005) periods of traineeship and occupational preparation at the work place,

- **bezrobotni do 25 roku życia** są to osoby, które do dnia zastosowania wobec nich usług lub instrumentów rynku pracy ukończyły 25 roku życia. Do października 2005 r., były to osoby, które w roku kalendarzowym nie ukończyły 25 lat),
- **bezrobotni powyżej 50 roku życia** są to osoby, które w dniu zastosowania wobec nich usług lub instrumentów rynku pracy ukończyły co najmniej 50 rok życia. Do października 2005 r. były to osoby, które w roku kalendarzowym ukończyły co najmniej 50 lat,
- **bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych** są to osoby nieposiadające kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu, poświadczonych dyplomem, świadectwem, zaświadczeniem instytucji szkoleniowej lub innym dokumentem uprawniającym do wykonywania zawodu. Od listopada 2005 r. - łącznie z osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

7. Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Stopę bezrobocia podaje się z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (będących składową cywilnej ludności aktywnej zawodowo) wyszacowanych do 2001 r. - na podstawie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 1996, od 2002 r. - Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 i dane te od 2002 r. nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie.

8. Informacje o wypadkach przy pracy obejmują wszystkie wypadki przy pracy, jak również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy niezależnie od tego, czy wykazana została niezdolność do pracy. Informacje o wypadkach przy pracy w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego dotyczą tylko pracowników cywilnych.

Dane o wypadkach przy pracy, poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie, uzyskiwane są ze statystycznej karty wypadku przy pracy.

Za jeden wypadek przy pracy liczy się wypadek każdej pracującej osoby poszkodowanej w wypadku indywidualnym, jak również zbiorowym.

9. Za **wypadek przy pracy** uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną,

- **the unemployed aged up to 25 years** are persons who were under 25 years of age on the day they became recipients of the labour market instruments. Until October 2005 they were persons, who were aged less than 25 in the calendar year

- **the unemployed over 50 years old** are persons who were over 50 years of age on the day they became recipients of the labour market instruments. Until October 2005 they were persons, who were aged at least 50 years in the calendar year,

- **the unemployed without occupational qualifications** are persons who do not have qualifications for performing any occupation confirmed by a diploma, certificate, certificate issued by a training institution or any other document entitling them to perform an occupation. Since November 2005 it also concerns persons with general secondary education.

7. The registered unemployment rate is calculated as the ratio of the number of registered unemployed persons to the economically active population, i.e., excluding persons in active military service as well as employees of budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety. The unemployment rate is given considering employed persons on private farms in agriculture (as part of the economically active civilian population) estimated until 2001 - on the basis of the results of the Agricultural Census 1996, since 2002 - Population and Housing Census 2002 as well as Agricultural Census 2002 and these data are not strictly comparable to those for previous years.

8. Information regarding accidents at work includes all accidents at work, as well as accidents treated equally to accidents at work, regardless of proved inability to work. Information regarding accidents at work in budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety concerns only civilian employees.

Data regarding accidents at work, excluding private farms in agriculture, are obtained from statistical reports of accidents at work.

Each accident, regardless whether the person injured was injured during an individual or mass accident, is counted as a single accident at work.

9. Accident at work is understood as a sudden event, caused by external reason which leads to

powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

- 1) podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych oraz czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- 2) w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Na równi z wypadkiem przy pracy, w zakresie uprawnienia do świadczeń określonych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ:

- 1) w czasie podróży służbowej;
- 2) podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony;
- 3) przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

Za wypadek przy pracy uważa się również nagłe zdarzenie, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w okresie ubezpieczenia wypadkowego podczas:

- 1) uprawiania sportu w trakcie zawodów i treningów przez osobę pobierającą stypendium sportowe;
- 2) wykonywania odpłatnie pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania;
- 3) pełnienia mandatu posła lub senatora, pobierającego uposażenie;
- 4) sprawowania mandatu posła do Parlamentu Europejskiego wybranego w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) odbywania - na podstawie skierowania wydanego przez powiatowy urząd pracy - szkolenia lub stażu związanego z pobieraniem przez absolwenta stypendium;
- 6) wykonywania przez członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych oraz przez inną osobę traktowaną na równi z członkiem spółdzielni, pracy na rzecz tych spółdzielni;
- 7) wykonywania lub współpracy przy wykonywaniu pracy na podstawie umowy agencyjnej, umowy-zlecenia lub umowy o świadczenie usług;
- 8) wykonywania zwykłych czynności związanych z prowadzeniem lub współpracą przy prowadzeniu działalności pozarolniczej;

injury or death, which happened in connection with work:

- 1) *during or in connection with performance of ordinary activities or instructions by the employee and activities for the employers, even without instructions;*
- 2) *when the employee remains at the disposal of the employers on the way between the seat of the employer and the place of performing the duty, which is a result of work relations.*

*Every accident is treated **equally to accident at work**, as regards entitlement to benefits defined in the law on social insurance by virtue of accidents at work and occupational diseases if the employee had such accident:*

- 1) *during a business trip;*
- 2) *during a training within the scope of common self-defence;*
- 3) *at performing tasks ordered by trade union organizations, functioning at the employer.*

***Accident at work is also understood as** a sudden incident, causing injury or death, which happened within the term of accident insurance during:*

- 1) *practising sports during competitions and trainings by a person receiving sport scholarship;*
- 2) *performance of paid work in the time of serving imprisonment sentences or temporary detentions;*
- 3) *carrying out a mandate by members of parliament or senate, who receive salaries;*
- 4) *-serving the mandate of the European Parliament member elected in the Republic of Poland;*
- 5) *stay - on the basis of appointment issues by powiat labour office - at a training or internship connected with a scholarship received by school-leavers;*
- 6) *performance of work, by members of agricultural producers' co-operatives, agricultural farmers' co-operatives and by other persons treated equally to members of co-operatives, for the benefit of these co-operatives;*
- 7) *performance or co-operation at performance of work on the basis of agency agreements, contracts of mandate or contracts of services;*
- 8) *performance of ordinary activities connected with conducting non-agricultural economic activities or co-operation at conducting them;*

- 9) wykonywania przez osobę duchowną czynności religijnych lub czynności związanych z powierzonymi funkcjami duszpasterskimi lub zakonnymi;
- 10) odbywania zastępczych form służby wojskowej;
- 11) nauki w Krajowej Szkole Administracji Publicznej przez słuchaczy pobierających stypendium.

10. Za ciężki wypadek przy pracy uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, a mianowicie: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, trwała, całkowita lub znaczna niezdolność do pracy w zawodzie albo trwałe poważne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

11. Za śmiertelny wypadek przy pracy uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej na miejscu wypadku lub w okresie 6 miesięcy od chwili wypadku.

12. Wypadki przy pracy klasyfikuje się m.in. według **wydarzeń** je powodujących (określających rodzaj kontaktu człowieka z czynnikiem, który spowodował wypadek) oraz **przyczyn** wypadków (wszelkich braków i nieprawidłowości związanych z czynnikami materialnymi, z organizacją pracy, z nieprawidłowym zachowaniem się pracownika). Każdy wypadek przy pracy jest wynikiem jednego wydarzenia, ale najczęściej kilku przyczyn, w związku z tym suma przyczyn jest większa od ogólnej liczby wypadków. Wydarzenia powodujące urazy pogrupowano od 2005 r. zgodnie z zaleceniami EUROSTAT-u.

13. Informacje o zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami szkodliwymi dla zdrowia opracowano na podstawie sprawozdawczości; dane:

- 1) obejmują zatrudnionych w jednostkach zaliczanych do sekcji: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (bez gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz gospodarki łowieckiej, hodowli i pozyskiwania zwierząt rolnych, włączając działalność usługową), rybactwo (bez rybołówstwa w wodach morskich), górnictwo, przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę, budownictwo, handel i naprawy, transport, gospodarka magazynowa i łączność, obsługa nieruchomości i firm (w zakresie wynajmu maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczenia artykułów użytku osobistego i domowego,

- 9) *performance of religious activities or activities connected with entrusted pastoral or monastic functions by clergymen;*

- 10) *servicing supplementary forms of military service;*

- 11) *education at the National School of Public Administration by students, who receive scholarships.*

10. A serious accident at work is an accident which results in serious bodily harm, i.e., loss of sight, hearing, speech, fertility, or which results in other bodily harm or in health-related problems, disrupting primary bodily functions, as well as which results in incurable and life-threatening diseases, permanent mental illness, a permanent, total or significant inability to work in the profession or in a permanent significant disfigurement or distortion of the body.

11. A fatal accident at work is an accident during which the person injured dies at the site of the accident or within a period of 6 months from the date of the accident.

12. Accidents at work are classified, i.e., according to **contact-mode of injury** which directly cause them (describing the type of contact of the person injured with the factor which caused the accident) as well as according to their **causes** (all short-comings and irregularities connected with material factors, organization of work, incorrect employee action). Each accident at work is the result of a single event, but frequently the result of several causes, thus the sum of causes is greater than the total number of accidents. Contact-mode of injury since 2005 were grouped according to the EUROSTAT recommendation.

13. Information regarding persons working in hazardous conditions i.e., with substances hazardous to health is compiled on the basis of reports. Data concern persons:

- 1) *employed by entities included in the sections: agriculture, hunting and forestry (excluding private farms in agriculture and hunting), fishing, (excluding sea-fishing), mining and quarrying, manufacturing, electricity, gas and water supply, construction, trade and repair, transport, storage and communication, real estate, renting and business activities (in regard to renting of machinery and equipments without operator and of personal and household goods, computer and related activities as well as research and experimental development on natural sciences and engineering), education (in regard to higher education), health and so-*

informatyki oraz prac badawczo-rozwojowych w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych), edukacja (w zakresie szkolnictwa wyższego), ochrona zdrowia i pomoc społeczna (bez opieki wychowawczej i społecznej), działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała (w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków, gospodarowania odpadami, pozostałych usług sanitarnych i pokrewnych);

- 2) dotyczą osób narażonych na działanie czynników związanych: ze środowiskiem pracy (substancje chemiczne, przemysłowe pyły zwiłkujące, hałas, wibracje, gorący lub zimny mikroklimat itp.), z uciążliwością pracy (wymuszona pozycja ciała, nadmierne obciążenie fizyczne itp.) oraz z czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi.

Wynagrodzenia

14. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia (nominalne) przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, a także osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacone niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

15. Dane o przeciętnych miesięcznych wynagrodzeniach brutto przypadających na 1 zatrudnionego obejmują zaliczki na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych (wprowadzonego od 1 I 1992 r.) oraz obowiązkowe składki na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płacone przez ubezpieczonego pracownika, wprowadzone z dniem 1 I 1999 r. zgodnie z ustawą z dnia 13 X 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887, z późniejszymi zmianami).

Świadczenia z ubezpieczeń społecznych

16. Świadczenia emerytalne i rentowe (poza rolnikami indywidualnymi) dotyczą świadczeń wypłacanych w ramach pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych - ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i budżetu państwa - w ra-

cial work (excluding social work activities), other community, social and personal service activities (in the scope of sewage and refuse disposal, sanitation and similar activities);

- 2) *exposed to factors connected with the work environment (chemical substances, fibrosis-inducing industrial dusts, noise, vibrations, hot or cold micro-climate, etc.), strenuous work conditions (forced body positioning, excessive physical exertion, etc.) as well as mechanical factors connected with particularly dangerous machinery.*

Wages and salaries

14. The average monthly (nominal) wages and salaries per paid employee were calculated assuming:

- *personal wages and salaries, excluding wages and salaries of persons engaged in outwork as well as apprentices and persons employed abroad,*
- *payments from profit and balance surplus in co-operatives,*
- *annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities,*
- *fees paid to selected groups of employees for performing work in accordance with a labour contract, e.g., to journalists, film producers, radio and television programme producers.*

15. Data regarding the average monthly gross wages and salaries per paid employee include deductions for personal income taxes (introduced on 1 I 1992) and employee's contributions to compulsory social security (retirement, pension and illness) paid by insured employee, introduced on 1 I 1999, in accordance with the Law on the Social Security System of 13 X 1998 (Journal of Laws No. 137, item 887, with later amendments).

Social security benefits

16. Retirement pay and pension benefits (excluding farmers) concern benefits which are paid in regard to non-agricultural social security system by the Social Insurance Institution - from the source of the Social Insurance Fund and the state budget - within the scope of separate division of

mach odrębnego rozdziału wydatków budżetu państwa i dotacji celowej (do 2006 r. w ramach dotacji celowej). Informacje o świadczeniach emerytalnych i rentowych rolników indywidualnych dotyczą świadczeń wypłacanych przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego ze środków Funduszu Emerytalno-Rentowego i budżetu państwa - w ramach odrębnego rozdziału wydatków budżetu państwa i dotacji celowej (do 2006 r. w ramach dotacji celowej), a także ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz budżetu państwa (renty kombatanckie i socjalne), w przypadku gdy rolnicy posiadają uprawnienia do łącznego pobierania świadczeń z tych środków.

17. Świadczenia emerytalne i rentowe obejmują kwotę świadczeń należnych (bieżących i wyrównawczych) uwzględniającą od 2007 r. zmniejszenia m.in. z tytułu osiągnięcia przychodów z pracy.

Infrastruktura komunalna. Mieszkania

Infrastruktura komunalna

1. Informacje o urządzeniach i usługach komunalnych opracowano **metodą rodzaju działalności**, tj. według kryterium przeznaczenia urządzeń niezależnie od przeważającego rodzaju działalności podmiotu gospodarczego.

2. Dane o **urządzeniach komunalnych** dotyczą urządzeń czynnych i prezentowane są według lokalizacji obiektów.

3. Informacje o sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej obejmują sieć obsługującą gospodarstwa domowe i innych użytkowników.

Informacje o **długości sieci gazowej i wodociągowej rozdzielczej** dotyczą przewodów ulicznych bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów. Informacje o sieci gazowej uwzględniają dane o sieci przesyłowej (magistralnej) oraz sieci rozdzielczej.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **połączenia wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji -

the state budget expenditures and within from the appropriated allocations of the state budget (until 2006 only from the appropriated allocation). Information regarding retirement pay and pension benefits for farmers concerns benefits which are paid by the Agricultural Social Insurance Fund from the source of the Pension Fund and the state budget – within the scope of separate division of the state budget expenditure and within from the appropriated allocations of the state budget (until 2006 only from the appropriated allocation) as well as from the source of the Social Insurance Fund and the state budget (combatant and social pensions), in case of farmers who are authorized to receive benefits from those sources simultaneously.

17. Retirement pay and pension benefits include the amount of benefits due (current and compensatory) taking into account since 2007 the deductions, among others, in respect of earning revenue from work.

Municipal infrastructure. Dwellings

Municipal infrastructure

1. Information regarding municipal installations and services was compiled using the **kind of activity method**, i.e., according to the criterion of installation designation, regardless of the predominant kind of activity of the economic entity.

2. Data regarding **municipal installations** concern operative installations; data are presented according to location of objects.

3. Information regarding water-line, sewerage and gas-line network include systems servicing households and other users.

Information regarding the **length of the gas-line and water-line distribution network** concerns street conduits excluding connections leading to residential buildings and other constructions. Information regarding the gas-line network includes data on the transmission (main) network and the distribution network.

Data regarding the **length of the sewerage network**, apart from street conduits, include collectors, i.e., conduits receiving sewerage from the street network; while they not include sewers designed exclusively for draining run-off.

Water-line and sewerage connections leading to residential buildings (including collective accommodation facilities, e.g.: employee hostels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes) are understood as branches linking individual buildings with the distribution system or, in the case of the sewerage system,

z siecią sanitarną.

Dane dotyczące połączeń gazowych obejmują również połączenia prowadzące do budynków niemieszkalnych.

4. Dane o liczbie odbiorców gazu podano bez odbiorców z gazomierzy zbiorczych.

Dane o zużyciu gazu odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

5. Dane o liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej w gospodarstwach domowych obejmują od 2004 r. również gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

Dane o zużyciu energii elektrycznej i gazu z sieci w gospodarstwach domowych (w tym również zużycie w gospodarstwach domowych prowadzących drobną działalność usługową) ustalono w oparciu o zaliczkowy system opłat.

Mieszkania

6. Informacja o zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczy mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują one lokali zbiorowego zamieszkania (np. hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkanymi (np. pomieszczenia inwentarskie, barakowozy, statki, wagony i in.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z kilku lub jednej izby, łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię - jeżeli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o liczbie izb w mieszkaniu uwzględniają także izby użytkowane stale i wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

with the sanitary system.

Data concerning gas-line connections include also connections leading to non-residential buildings.

4. Data regarding the number of consumers of gas are presented excluding consumers using collective gas-meters.

Data regarding the consumption of gas concern all the households.

5. Data regarding the number of consumers and the consumption of electricity in households since 2004 include also households, in which the main source of maintenance is income from a private farm in agriculture.

Data regarding the consumption of electricity and gas from the gas-line network in households (as is consumption in households conducting small-scale service activity) is established on the basis of an estimated system of payments.

Dwellings

6. Information regarding dwelling stocks and completed dwellings concerns dwellings, as well as rooms and the usable floor space in these dwellings, located in residential and non-residential buildings. Data do not include collective accommodation facilities (e.g., employee hostels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes and others) and spaces not designed for residential purposes, but which for various reasons are inhabited (e.g., animal accommodations, caravans, ships, wagons and others).

A dwelling is a premise comprising one or several rooms including auxiliary spaces, built or remodelled for residential purposes, structurally separated (by permanent walls) within a building, into which a separate access leads from a staircase, passage, common hall or directly from the street, courtyard or garden.

A room is a space in a dwelling separated from other spaces by permanent walls, with an area of at least 4 m², with direct day lighting, i.e., with a window or door containing a glass element in an external wall of the building. A kitchen area is treated as a room if it meets the conditions described in the definition.

Data regarding the number of rooms in dwellings also include rooms used regularly and exclusively to conduct economic activity, if these rooms are located within a construction of dwelling and do not have an additional, separate access from the street, courtyard or from a common space in the building.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

7. Dane o zasobach mieszkaniowych podano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych - według stanu w dniu 31 XII. Dane dotyczą zasobów mieszkaniowych zamieszkałych i niezamieszkałych (do 2001 r. tylko mieszkań zamieszkałych). Przy przeliczeniach na osobę przyjęto ogólną liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII.

8. Informacje o mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Edukacja i wychowanie

1. System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 IX 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późniejszymi zmianami).

2. Wśród szkół objętych systemem oświaty funkcjonują:

- od roku szkolnego 1999/2000 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa, powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych,
- od roku szkolnego 2002/03 szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2-3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i profilowane, 4-letnie technika oraz od roku szkolnego 2004/05 szkoły uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie licea ogólnokształcące i 3-letnie technika) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz policealne.

Ponadto działające do zakończenia cyklu kształcenia szkoły ponadpodstawowe (dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej) i ich oddziały będące w strukturze szkół ponadgimnazjalnych, tj. 4-5-letnie średnie zawodowe (obejmujące technika) ujmują się w szkołach ponadgimnazjalnych (technikach).

3. Informacje dotyczące szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą **ogólnokształcących**

The usable floor space of a dwelling is the total usable floor space of the rooms, kitchen, foyers, bathrooms, and all other spaces comprising the dwelling.

7. Data regarding dwelling stocks have been compiled on the basis of the balance of dwelling stocks, as of 31 XII. Data concern inhabited and non-inhabited dwelling stocks (till 2001 only inhabited dwellings). The population as of 31 XII was used in calculations per capita.

8. Information regarding dwellings completed concerns dwellings in newly built and expanded buildings (the enlarged portion) as well as dwellings obtained as a result of adapting non-residential spaces.

Education

1. The educational system in Poland functions according to the Education System Act of 7 IX 1991 (uniform text, Journal of Laws 2004 No. 256, item 2572, with later amendments).

2. Among schools covered by the educational system, there are:

- since 1999/2000 school year, 6-year primary schools and 3-year lower secondary schools, where education is compulsory, and which replaced 8-year primary schools,*
- since 2002/03 school year, upper secondary schools, i.e. 2-3-year basic vocational schools, 3-year general secondary schools and specialized secondary schools, 4-year technical secondary school, as well as since 2004/05 school year supplementary schools for graduates from basic vocational schools (i.e. 2-year general secondary schools and 3-year technical secondary schools), and 3-year special job-training schools; upper secondary schools include also art schools leading to professional certification and post-secondary schools.*

Moreover, upper secondary (post-primary) schools operating until the end of the educational cycle (for graduates from 8-year primary schools) and their sections in the structure of upper secondary schools, i.e. 4-5-year secondary vocational schools (including technical secondary schools) belong to upper secondary schools (technical secondary schools).

*3. Information regarding art schools leading to professional certification - unless otherwise indicated - refers exclusively to **general art schools**,*

szkół artystycznych, które prezentuje się z wyłączeniem szkół realizujących wyłącznie kształcenie artystyczne.

4. Prezentowane w dziale dane dotyczą: wychowania przedszkolnego, szkół dla dzieci i młodzieży, policealnych oraz szkół dla dorosłych.

5. Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

6. Szkoły i placówki mogą być publiczne, niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej i niepubliczne. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej) i jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej.

7. Szkoły dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi) obejmują:

1) szkoły podstawowe, spośród których wyróżnia się:

- a) szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych),
- b) szkoły filialne (bez szkół specjalnych),
- c) szkoły artystyczne (bez szkół specjalnych), realizujące jednocześnie program szkoły podstawowej,
- d) szkoły specjalne.

Z dniem 1 IX 2004 r. wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 6 lat w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych i przedszkolach (łącznie ze specjalnymi); do roku szkolnego 2003/04 dzieci miały prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego;

2) gimnazja, spośród których wyróżnia się:

- a) szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych),
- b) szkoły przysposabiające do pracy na podstawie programowej VI klasy szkoły podstawowej,
- c) szkoły specjalne;

3) zasadnicze szkoły zawodowe;

4) licea ogólnokształcące;

excluding schools providing art education only.

4. Data presented in the chapter are related to: pre-primary education, schools for children and youth, post-secondary schools and schools for adults.

5. Data include schools and establishments managed by central (government) entities and local self-government entities (gminas, powiats and voivodships), as well as by other legal and private persons.

6. Schools and establishments can be public, non-public with the competence of a public school and non-public. A non-public school can obtain the competence of a public school if it implements the minimum programme as well as applies the principles of classifying and promoting pupils and students as established by the Ministry of National Education, allowing students to obtain state certificates or diplomas. Central (government) entities and local self-government entities can administer public schools only. Primary schools and lower secondary schools can be public schools or non-public schools with the competence of a public schools only.

7. School for children and youth (including special schools) include:

1) primary schools, of which:

- a) sports schools and athletic schools (excluding special schools),
- b) branch schools (excluding special schools),
- c) art schools (excluding special schools) simultaneously conducting a primary school programme,
- d) special schools.

Since 1 IX 2004 an obligatory 1 year pre-primary education has been introduced for children at the age of 6 in pre-primary sections of primary schools and nursery schools (including special schools and nursery schools); until school year 2003/2004 children had a right to receive 1 year pre-primary education;

2) lower secondary schools, of which:

- a) sports schools and athletic schools (excluding special schools),
- b) job-training schools on the basis of 6th grade of primary school,

c) special schools;

3) basic vocational schools;

4) general secondary schools;

- 5) uzupełniające licea ogólnokształcące na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej;
- 6) licea profilowane;
- 7) technika - do roku szkolnego 2005/06 łącznie z liceami zawodowymi i technicznymi;
- 8) technika uzupełniająca na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej;
- 9) ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe (bez szkół specjalnych);
- 10) szkoły specjalne przysposabiające do pracy.

8. Szkoły policealne - kształcące w formie dziennej, wieczorowej lub zaocznej - obejmują:

- 1) policealne szkoły zawodowe (1-, 2- lub 3-letnie), łącznie ze szkołami specjalnymi;
- 2) nauczycielskie kolegia języków obcych (3-letnie) oraz kolegia nauczycielskie (3-letnie), w którym absolwentom nie nadaje się tytułu licencjata; bez szkół specjalnych, prowadzone przez wydziały edukacji wojewódzkich urzędów marszałkowskich;
- 3) kolegia pracowników służb społecznych (3-letnie) - od roku szkolnego 2005/06.

9. Szkoły dla dorosłych - kształcące w formie dziennej i wieczorowej oraz zaocznej - obejmują:

- 1) szkoły podstawowe dla dorosłych (od roku szkolnego 2008/09 - stacjonarne i zaoczne);
- 2) gimnazja dla dorosłych (od roku szkolnego 2008/09 - stacjonarne i zaoczne);
- 3) zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych;
- 4) licea ogólnokształcące dla dorosłych;
- 5) uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej;
- 6) licea profilowane dla dorosłych;
- 7) technika dla dorosłych, łącznie z liceami zawodowymi;
- 8) technika uzupełniająca dla dorosłych na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej.

10. Szkoły specjalne (na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej) organizowane są dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Kształcenie może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne

5) *supplementary general schools based on the programme of basic vocational school;*

6) *specialized secondary schools;*

7) *technical secondary schools, until 2005/06 school year including vocational and general-technical secondary schools;*

8) *supplementary technical schools based on the programme of basic vocational school;*

9) *general art schools leading to professional certification (including special schools);*

10) *special job-training schools.*

8. Post-secondary schools - educating in day, evening or weekend form include:

- 1) *post-secondary vocational schools (1-, 2- or 3-year), including special schools;*
- 2) *foreign language teacher training colleges (3-year) as well as teacher training colleges (3-year), in which graduates do not receive title of licentiate; excluding special schools) conducted by education departments of voivodship marshals' offices;*
- 3) *colleges of social work (3-year) - since 2005/06 school year.*

9. School for adults educating in day and evening as well as weekend from include:

- 1) *primary schools for adults (since 2008/09 school year - full-time programmes and weekend);*
- 2) *lower schools for adults (since 2008/09 school year - full-time programmes and weekend);*
- 3) *basic vocational schools for adults;*
- 4) *general secondary schools for adults;*
- 5) *supplementary general schools for adults based on the programme of basic vocational school;*
- 6) *specialized secondary schools for adults;*
- 7) *technical secondary schools for adults, including vocational secondary schools;*
- 8) *supplementary technical schools for adults based on the programme of basic vocational school;*

10. Special schools (at the level of primary school, lower secondary school and upper secondary school) are organized for children and youth with special educational needs, of which for handicapped. Education may be conducted within the school system or individually. Special education occurs in special schools operating inde-

odbywa się w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych, w szkołach ogólnodostępnych (w których tworzone są oddziały specjalne lub klasy integracyjne, ogólnodostępne, jak również inne formy pomocy poprzez zajęcia psychologiczno-pedagogiczne dla uczniów w klasach terapeutycznych i wyrównawczych oraz zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze jak i zajęcia specjalistyczne: korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne i socjoterapeutyczne) oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, innych placówkach oświatowo-wychowawczych lub zakładach opieki zdrowotnej (włącznie z zakładami lecznictwa uzdrowiskowego).

11. Pomieszczenia szkolne nie obejmują pomieszczeń w szkołach specjalnych.

12. Wychowanie przedszkolne, jako pierwszy etap edukacji, realizowane jest w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz w roku szkolnym 2008/09 również w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 I 2008 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 38).

13. Dane dotyczące wychowania przedszkolnego oraz szkół podano według stanu na początku roku szkolnego; dane o absolwentach - na koniec poprzedniego roku szkolnego.

14. Współczynnik skolaryzacji brutto - jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

15. Prezentowane informacje opracowano na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

1. Prezentowane w dziale dane w zakresie ochrony zdrowia obejmują informacje o działalności publicznej i niepublicznej służby zdrowia, z wyłączeniem ochrony zdrowia resortu obrony narodowej, resortu spraw wewnętrznych i administracji, a także ochrony zdrowia w zakładach karnych.

2. Dane o **zakładach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** obejmują przychodnie, ośrodki zdrowia i od 2001 r. poradnie (samodzielne). Udzielone porady podaje się w zakresie ww. zakładów. **Porady udzielone** przez lekarzy i lekarzy dentyстів w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej podaje się łącznie z badaniami profilaktycznymi i z poradami lekarskimi udzielonymi w izbach

pendently, in mainstream schools (in which special departments or integration, mainstream, therapeutic and compensatory sections are established, teaching-compensatory classes, specialist classes: corrective-compensating, speech-therapy and socio-therapeutic) as well as in special educational centres or health care institutions (including health resorts).

11. *Classrooms do not include classrooms in special schools.*

12. Pre-primary education *as a first stage of education is realized in nursery schools and pre-primary sections of primary schools; and in 2008/09 school year also in pre-primary education groups and pre-primary points according to a decree of the Minister of National Education dated 10 I 2008 (Journal of Laws No. 7, item 38).*

13. *Data regarding pre-primary education as well as schools, concern the beginning of the school year: data concerning graduates - the end of the previous school year.*

14. Gross enrolment rate *is the relation of the number of people studying (as of the beginning of the school year) on a given educational level (regardless of age) to the population (as of 31 XII) in the age group defined as corresponding to this educational level.*

15. *The information presented has been compiled on the basis of the Education Information System, administered by the Ministry of National Education.*

Health care and social welfare

1. *The data presented in this chapter within the scope of health care include information concerning public and non-public activities of the health care services excluding health care services of the Ministry of National Defence, the Ministry of the Interior and Administration as well as health care in prisons.*

2. *Data regarding facilities of the out-patient health care include out-patient departments, health centres and since 2001 out-patient clinics (independent). Consultations provided are presented within the scope of above mentioned facilities. Consultations provided by doctors and dentists within the scope of out-patient health care are presented together with preventive*

przyjęć szpitali ogólnych oraz z poradami udzielonymi przez lekarzy i lekarzy dentyistów prowadzących praktykę lekarską.

3. Do 2007 r. dane o **łóżkach w szpitalach ogólnych** nie obejmowały miejsc (łóżek i inkubatorów) dla noworodków oraz miejsc na oddziałach dziennego pobytu. Od 2008 r. łącznie z inkubatorami oraz miejscami dla noworodków. Do 2003 r. dane obejmowały również łóżka na oddziałach szpitalnych przy stacjach pogotowia ratunkowego i innych samodzielnych oddziałach.

4. Praktyki lekarskie: indywidualne, indywidualne specjalistyczne i grupowe to forma organizacyjna działalności m.in. ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Istotą tej formy jest realizowanie przez prywatne podmioty świadczeń zdrowotnych dla ludności, także w ramach środków publicznych. Dane o praktykach lekarskich obejmują te podmioty, które świadczą usługi zdrowotne **wyłącznie w ramach środków publicznych**.

Dane o praktykach lekarskich wykazywane są łącznie z praktykami lekarskimi przeprowadzającymi badania profilaktyczne w zakresie służby medycyny pracy.

5. Dane o **aptekach ogólnodostępnych** nie obejmują aptek w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej, np. w szpitalach, w sanatoriach.

6. Dane o domach i zakładach pomocy społecznej dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne.

Rodzaje domów i zakładów prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r.

7. Placówki opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci i młodzieży prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728).

Placówka zapewnia dziecku całodobową ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne, społeczne, religijne, a także zapewnia korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych i kształcenia.

Wyróżnia się placówki:

- **interwencyjne** - zapewniające na czas trwania sytuacji kryzysowej doraźną opiekę i wychowanie, kształcenie dostosowane do wieku i możliwości rozwojowych, przygotowujące diagnozę

examinations and also with consultations provided in admission rooms in general hospitals by doctors and dentists conducting medical practice.

3. Until 2007 data regarding beds in general hospitals did not include places (beds and incubators) for newborns as well as places in day wards. Since 2008 including incubators as well as places for newborns. Until 2003 data also included beds in hospital wards located near emergency stations and in other independent wards.

4. Medical practices: individual, specialized and group are an organizational form of activity among others ambulatory health care service. The basis of this form of activity is the realization of health care service for the general population by private entities, as well as within the framework of public funds. Data concerning medical practices include those entities that render health care services **exclusively within the framework of public funds.**

Presented data concerning medical practices include medical practices conducted within the framework of occupational medical service.

5. Data concerning public pharmacies do not include pharmacies in in-patient health care facilities e.g., in hospitals and sanatoria.

6. Data concerning social welfare homes and facilities are related to the institutions for which the founding bodies are: local self-government entities, associations, social organizations, churches and religious associations, foundations, natural and legal persons.

Types of social welfare homes and facilities are presented in accordance with the Law on Social Welfare of 12 III 2004.

7. Care and education centres for children and young people are presented in accordance with the Law on Social Welfare of 12 III 2004 (Journal of Laws 2008 No. 115, item 728).

The centre provides the child with round-the-clock permanent or temporary care and also secures the necessary livelihood, developmental - including emotional, social and religious - needs of the child, and secures the child's benefiting from services to which he/she is entitled on the basis of separate regulations on health care services and education.

There are following types of such centres:

- **intervention centres** - providing short-term care during a crisis situation, education adapted to the age and developmental capabilities, preparing diagnosis of a child and the child's family

dziecka i jego sytuacji rodzinnej oraz ustalające wskazania do dalszej pracy z dzieckiem,

- **rodzinne** - tworzące wielodzietną rodzinę, umożliwiające całodobową opiekę i wychowanie (np. licznemu rodzeństwu), zapewniające kształcenie, wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych,
- **socializacyjne** - zapewniające całodobową opiekę, wychowanie i kształcenie oraz zaspokojenie niezbędnych potrzeb dziecka, zapewniające zajęcia korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne i terapeutyczne, rekompensujące brak wychowania w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym - odpowiednią rehabilitację i zajęcia specjalistyczne,
- **wielofunkcyjne** - zapewniające dzienną i całodobową opiekę oraz wychowanie poprzez realizację zadań przewidzianych dla placówki: wsparcia dziennego, interwencyjnej i socializacyjnej, a także łączące dzienne i całodobowe działania terapeutyczne, interwencyjne i socializacyjne skierowane na dziecko i rodzinę dziecka,
- **wsparcia dziennego** - działające w najbliższym środowisku dziecka, wspierające funkcje opiekuńcze rodziny, z tego:
 - opiekuńcze - prowadzone w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów, ognisk wychowawczych, które pomagają dzieciom w pokonywaniu trudności szkolnych i organizowaniu czasu wolnego,
 - specjalistyczne - realizujące program psychokorekcyjny lub psychoprophylaktyczny, w tym terapię pedagogiczną, psychologiczną, rehabilitację, resocjalizację.

8. Dane o świadczeniach pomocy społecznej prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728).

Uwaga: W miastach na prawach powiatu zadania PCPR są wykonywane przez Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej.

Kultura. Turystyka

1. Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopiśma.

Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

2. W muzeach jako **muzealia** wykazano rzeczy ruchome i nieruchomości wpisane do inwentarza muzealiów.

condition and establishing recommendations for the further course of working with the child,

- **family centres** - creating family with many children, allowing for 24-hour care for e.g. numerous brothers and sisters, providing education, compensating for worse development and performance at school,
- **socialization centres** - providing 24-hour care and education as well as fulfilling the necessary needs of the child, providing corrective activities, compensatory classes, speech therapy classes, therapeutic classes compensating lack of family care and preparing for life in society, and providing appropriate rehabilitation and specialized activities for children with disabilities,
- **multi-functional centres** - providing daytime and 24-hour care by performing tasks of: daytime assistance centre, intervention and socialization centre, as well as by combining daytime and 24-hour therapeutic, intervention and socialization activity, directed to child and child's family,
- **day-support centres** - operating in the immediate vicinity of the child, supporting the family in its protective functions, including:
 - care - in the form of extracurricular activities, after-school clubs, clubs, childcare centres, assisting children in overcoming difficulties at school and organizing their spare time,
 - specialized - implementing psychocorrective or psychoprophylactic programme, including pedagogical therapy, psychological therapy, rehabilitation, resocialization.

8. Data on social benefits are presented according to the Law on Social Welfare of 12 III 2004 (Journal of Laws 2008 No. 115, item 728).

Note: In cities with powiat status tasks of PCFS are fulfilled by the City Social Assistance Centres.

Culture. Tourism

1. Books and pamphlets as well as newspapers and magazines constitute **the collection** of public libraries.

A borrower is a person who in the course of a reporting year was registered at a library and checked out at least one item.

2. Movable subjects and real estate registered in exhibit inventory are presented as **exhibits** in museums.

3. Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo).

4. **Termin turystyka** - zgodnie z definicją Światowej Organizacji Turystyki - obejmuje czynności osób podróżujących w celach innych niż podjęcie pracy zarobkowej, tj. głównie w celach wypoczynkowych, służbowych, religijnych itp. i pozostających poza swoim codziennym środowiskiem nie dłużej niż 1 rok.

5. **Baza noclegowa turystyki** dotyczy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, tj. nie obejmuje pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych.

6. W informacjach o **miejscach noclegowych turystyki** nie uwzględnia się miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu, itp.

7. Dane o **klubach sportowych** dotyczą głównie sportu, w tym sportu wyczynowego.

8. W kategorii **ćwiczących** jedna osoba może być wykazywana wielokrotnie, jeśli uprawia kilka dyscyplin sportu. W zależności od wieku osoby ćwiczące zaliczane są do kategorii juniorów lub seniorów; dla poszczególnych dyscyplin sportowych stosuje się różne granice wieku.

9. W kategorii **trenerów i instruktorów sportowych**, jedna osoba może być wykazywana wielokrotnie, jeśli prowadzi zajęcia w kilku dyscyplinach sportu.

Leśnictwo

1. Informacje w zakresie leśnictwa dotyczą:

1) **lasów publicznych** stanowiących własność:

a) Skarbu Państwa - zarządzanych oraz użytkowanych czasowo lub wieczystie przez:

- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (w skrócie „Lasy Państwowe”), nadzorowane przez Ministra Środowiska,

- jednostki ochrony przyrody (parki narodowe),

- jednostki organizacyjne innych ministrów, wojewodów, gmin lub związków komunalnych i Agencję Nieruchomości Rolnych (do 15 VII 2003 r. - Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa),

b) gmin (w tym gmin mających również status miasta na prawach powiatu);

3. *Information regarding **cinemas** concerns the activity of public cinemas, i.e., established for the purpose of public film screenings, regardless of the film carrier used (light-sensitive and magnetic tape).*

4. ***Tourism**, in accordance with the definition of the World Tourism Organization (UNWTO), includes activities of persons travelling for purposes other than that connected with earning income, i.e., mainly for recreational, work-related, religious and other purposes, and remaining outside their usual environment not longer than 1 year.*

5. ***Tourists accommodation facilities** include collective tourist accommodation establishments (i.e., do not include rooms for rent and agrotourism lodgings).*

6. *In data regarding the **number of beds for tourists**, places in temporarily inactive facilities due to expansion, renovation, etc., are not included.*

7. *Data regarding **sports clubs** mainly concern sports, including record-seeking sports.*

8. *In the category of **persons practising sports**, one person may be indicated more than once depending upon the number of disciplines practised. Persons practising sports are classified as either juniors or seniors, depending on age; various age groups are applied for individual disciplines.*

9. *In the category **coaches and sports instructors**, one person may be indicated more than once depending upon the number of sports disciplines taught.*

Forestry

1. *Information within the scope of forestry concerns:*

1) ***public forests** owned by:*

a) *the State Treasury - managed and utilized temporarily or perpetually by:*

- *State Forests National Forest Holding (abbreviated as “State Forests”) supervised by the Minister of Environment,*

- *nature protection units (national parks),*

- *organizational units supervised by different ministers, voivods, gminas or municipal associations and the Agricultural Property Agency (until 15 VII 2003 - the Agricultural Property Agency of the State Treasury),*

b) *gminas (of which gminas which are also cites with powiat status);*

- 2) **lasów prywatnych** stanowiących własność:
- osób fizycznych,
 - wspólnot gruntowych będących własnością wszystkich lub części mieszkańców wsi,
 - spółdzielni produkcji rolniczej,
 - innych osób prawnych.

2. Powierzchnia gruntów leśnych obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną.

Do **powierzchni lasów** zalicza się grunty o zwartej powierzchni co najmniej 0,1 ha:

- pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona),
- przejściowo pozbawione roślinności leśnej (zręby, halizny, plazowiny, plantacje choinek i krzewów oraz poletka łowieckie).

Są to grunty przeznaczone do produkcji leśnej lub wchodzące w skład rezerwatów przyrody i parków narodowych albo wpisane do rejestrów zabytków.

Do **gruntów związanych z gospodarką leśną** zalicza się grunty zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna itp.

Zalesienia polegają na zakładaniu upraw leśnych na gruntach pozostających poprzednio poza uprawą leśną (niezaliczonych do powierzchni lasów).

3. Wskaźnik lesistości (lesistość) obliczono jako stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni województwa/powiatu/gminy.

Transport

1. Drogi publiczne, ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 III 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, z późniejszymi zmianami), na następujące kategorie: drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi (poza krajowymi i wojewódzkimi) stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełniającą sieć dróg (poza krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi) służącą miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

2. Dane o wypadkach drogowych obejmują

2) **private forests owned by:**

- natural persons,
- land held in common by all or part of the residents of a village,
- agricultural production co-operatives,
- other legal persons.

2. Forest land includes areas of forest as well as land connected with silviculture.

Forest areas include land with a homogeneous area of at least 0,1 ha:

- covered by forest vegetation (wooded area),
- temporarily devoid of forest vegetation (felling sites, blanks, irregularly stocked open stands, coniferous tree and bush plantations, hunting grounds).

These areas are designated for silviculture production, comprising portions of nature reserves and national parks or are registered as nature monuments.

Land connected with silviculture includes land used for purposes of forest management: buildings and structures, spatial division lines in forests, forest roads, forest nurseries, wood stockpiling areas, etc.

Afforestation consists in establishing woodland crops on land previously outside silviculture (not included in forest area).

3. The forest cover indicator (forest cover) was calculated as the percentage ratio of forest area to the total area of the voivodship/powiat/gmina.

Transport

1. Public roads are divided according to the function they have in the road network, in accordance with the provisions of the Act of 21 March 1985 concerning public roads (uniform text Journal of Laws of 2007, No. 19, item 115 with later amendments), into the following categories: national roads, voivodship roads, powiat roads and gmina roads.

Powiat roads include roads (excluding national and voivodship roads), which link powiat capital cities with gmina capital cities and gmina capital cities with other such cities.

Gmina roads include roads with a local significance, which supplement the network of roads (excluding national, voivodship and powiat roads) servicing local needs, excluding internal roads.

2. Data regarding road traffic accidents cover

zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Za **śmiertelną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę zmarłą (w wyniku doznanych obrażeń) na miejscu wypadku lub w ciągu 30 dni.

Za **ranną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską.

Handel

1. Informacje o sklepach opracowano na podstawie sprawozdawczości. Dla jednostek o liczbie pracujących do 9 osób od 2004 r. dane uogólniane są w oparciu o wyniki badania reprezentacyjnego przeprowadzonego na 5% próbie tych jednostek; do 2003 r. dane opracowywano na podstawie rejestru.

2. **Targowiska** są to wyodrębnione tereny i budowle (place, ulice, hale targowe) ze stałymi lub sezonowymi punktami sprzedaży drobnodetalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu w wyznaczone dni tygodnia lub codziennie (bazaary).

Za **targowiska sezonowe** uznano te place i ulice, gdzie uruchamiane są na okres do 6 miesięcy punkty handlowe, w związku ze wzmożonym ruchem nabywców (np. nadmorski ruch urlopowy) i działalność ta jest ponawiana w kolejnych sezonach.

Finanse publiczne

1. Ogólne zasady finansów publicznych, gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego, sprawozdawczości budżetowej oraz klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych regulują m.in. następujące akty prawne:

- ustawa z dnia 30 VI 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie powiatowym (jednolity tekst Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie województwa (jednolity tekst Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1590, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 13 XI 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 203, poz. 1966, z późniejszymi zmianami),

events connected with the movement of vehicles on public roads as a result of which death or injury occurred.

A road traffic accident fatality is understood as a person who died (as a result of injuries incurred) at the scene of the accident or within the course of 30 days.

A road traffic accident injury is understood as a person who incurred injuries and received medical attention.

Trade

1. Information regarding stores is compiled on the basis of reporting. For entities employing up to 9 persons from 2004 the data have been generalized on the basis of the results of sample survey conducted on a 5% sample of these entities; until 2003 the data were compiled on the basis of the register.

2. **Marketplaces** are specific areas and structures (squares, streets, market halls) with permanent or seasonal outlets for small-scale retail sales or with facilities designated for conducting trade on specific days of the week or daily (bazaars).

Seasonal marketplaces are those squares and streets where trade outlets conduct activity for a period of 6 months, in connection with increased demand from buyers (e.g., holiday seaside demand) and this activity is repeated in successive seasons.

Public finance

1. The general principles of public finance, management of local self-government entities, budgetary reporting and classification of budget revenue and expenditure are regulated by the following legal acts:

- the Law on Public Finance, dated 30 VI 2005 (Journal of Laws No. 249, item 2104, with later amendments),
- the Law on Gmina Self-government, dated 8 III 1990 (uniform text, Journal of Laws of 2001, No. 142, item 1591, with later amendments),
- the Law on Powiat Self-government, dated 5 VI 1998 (uniform text, Journal of Laws of 2001, No. 142, item 1592, with later amendments),
- the Law on Voivodship Self-government, dated 5 VI 1998 (uniform text, Journal of Laws of 2001, No. 142, item 1590, with later amendments),
- the Law on Incomes of Local Self-government Entities, dated 13 XI 2003 (Journal of Laws No. 203, item 1966, with later amendments),

- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 VI 2006 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. Nr 115, poz. 781, z późniejszymi zmianami).

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. na działy - określające rodzaj działalności oraz paragrafy - określające rodzaj dochodu lub wydatku. Prezentowane dane w podziale na działy i paragrafy opracowano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów, rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych z dnia 14 VI 2006 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 726, z późniejszymi zmianami).

2. Na dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego składają się:

- 1) dochody własne, tj.:
 - a) dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - b) wpływy z podatków ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, tj.: podatek rolny, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, wpływy z karty podatkowej, podatek od spadków i darowizn, podatek leśny,
 - c) wpływy z opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, np.: z opłaty skarbowej, eksploatacyjnej, targowej, podatku od czynności cywilno-prawnych,
 - d) dochody z majątku jednostek samorządu terytorialnego,
 - e) pozostałe dochody jednostek samorządu terytorialnego, np. opłaty administracyjne, opłaty miejscowe, odsetki od środków gromadzonych na rachunkach bankowych, odsetki za nieterminowo wnoszone opłaty, środki na dofinansowanie własnych zadań ze źródeł pozabudżetowych,
- 2) dotacje celowe:
 - a) z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
 - b) otrzymane na podstawie porozumień (umów) między jednostkami samorządu terytorialnego,
 - c) otrzymane z funduszy celowych,
- 3) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

- *the Regulation of the Minister of Finance, dated 27 VI 2006, on budgetary statements (Journal of Laws No 115, item 781, with later amendments).*

Revenue and expenditure of local self-government entities budgets are grouped in accordance with the provisions set forth in the Act on Public Finances, i.e. they are grouped into divisions - defining types of activity, and into paragraphs - defining types of revenue or expenditure. The presented data, divided into divisions and paragraphs, were compiled in accordance with the Regulation of the Minister of Finance on detailed classification of revenue and expenditure, incomes, expenses and funds from foreign resources dated 14 VI 2006 (Journal of Laws No. 107, item 726, with later amendments).

2. Budget revenues of local self-government entities comprise:

- 1) *own revenue, i.e.:*
 - a) *revenues from shares in receipts from corporate and personal income taxes,*
 - b) *receipts from taxes established and collected on the basis of separate acts i.e., the agricultural tax, the tax on real estate, the tax on means of transport, receipts from lump sum taxation, taxes on inheritance and gifts, the forest tax,*
 - c) *receipts from fees established and collected on the basis of separate acts e.g., the Financial Statute, the Service Law and the Marketplace Law, tax on civil law transactions,*
 - d) *revenue from property of local self-government entities,*
 - e) *other income of local self-government entities e.g., administrative fees, local fees, interest on funds deposited in bank accounts, interest on late payments, funds for the additional financing own tasks from non-budgetary sources;*
- 2) *appropriated allocations:*
 - a) *from the state budget for: government administration-related tasks, own tasks, tasks realized on the basis of agreements with bodies of the government administration,*
 - b) *received on the basis of self-government agreements,*
 - c) *from appropriated funds,*
- 3) *general subsidy from the state budget, comprising equalisation, educational, compensating, balancing, and regional parts.*

3. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu,
- wydatki z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

4. Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów.

Inwestycje i środki trwałe

1. Informacje o nakładach inwestycyjnych opracowano według zasad systemu rachunków narodowych, zgodnie z zaleceniami „ESA 1995”.

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe,
- maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem),
- środki transportu,
- inne, tj.: melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych, inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie, a ponadto odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji (z wyjątkiem odsetek nieuwzględnionych w wartości nakładów na środki trwałe przez podmioty stosujące od 2005 r. Międzynarodowe Standardy Rachunkowości - MSR).

Pozostałe nakłady są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

3. Expenditure of local self-government entities budgets are divided into: property-related (including investment-related) and current expenditures, such as:

- expenditures on wages and salaries (including derivatives),
- expenditures on the purchase of materials and services,
- allocations for organizational and legal units operating within local self-government entities budgets,
- expenditures on debt servicing,
- expenditures related to granting endorsements and guarantees.

4. Information concerning local self-government entities budgets is compiled on the basis of financial reports of the Ministry of Finance.

Investments and fixed assets

1. Information regarding investment outlays was compiled according to the principles of the system of national accounts, according to the recommendations of „European System of Accounts ESA 1995”.

Investment outlays are financial or tangible outlays, the purpose of which is the creation of new fixed assets or the improvement (rebuilding enlargement, reconstruction or modernization) of existing capital asset items, as well as outlays on so-called initial investments.

Investment outlays are divided into outlays on fixed assets and other outlays.

Outlays on fixed assets include outlays on:

- buildings and structures (include buildings and places as well as civil engineering works), of which, i.e., construction and assembly works, design and cost estimate documentations,
- machinery, technical equipment and tools (including instruments, movables and endowments),
- transport equipment,
- others, i.e.: detailed meliorations, costs incurred for purchasing land and second-hand fixed assets, livestock (basic herd), long-term plantings, interests on investment credits and investment loans for the period of investment realization (except for interests not included in outlays on fixed assets by units that have used since 2005 International Accounting Standards - IAS).

Other outlays are outlays on so-called initial investments as well as other costs connected with investment realization. These outlays do not increase the value of fixed assets.

2. Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności zgodnie z zaklasyfikowaniem działalności inwestora (podmiotu gospodarki narodowej), z wyjątkiem nakładów na obiekty niezwiązane z jego podstawową działalnością, które zaliczono do odpowiedniej sekcji według kryterium przeznaczenia obiektu (dotyczy np. budynków i lokali mieszkalnych, obiektów przeznaczonych dla potrzeb edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji).

3. Podziału nakładów inwestycyjnych według podregionów i powiatów dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

4. Do **środków trwałych** zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie używania dłuższym niż rok, w tym również drogi publiczne, ulice i place łącznie z pobocznymi i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 I 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów uznanych od 1 I 1991 r. za środki trwałe zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 XII 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu uznanego od 1 I 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 IX 1994 r. (jednolity tekst Dz. U. 2002 r., Nr 76, poz. 694, z późniejszymi zmianami).

5. **Wartość brutto środków trwałych** jest to wartość równa nakładowi poniesionemu na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

Przez **wartość brutto** środków trwałych w **bieżących cenach ewidencyjnych** według stanu w dniu 31 XII należy rozumieć w zakresie środków trwałych przekazanych do eksploatacji:

- przed 1 I 1995 r. - wartość w cenach odtworzenia z września 1994 r.;
- po 1 I 1995 r. - wartość w cenach bieżących nabycia lub wytworzenia;
- od 2005 r. również wycenę według wartości godziwej w podmiotach stosujących Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR).

6. **Podziału środków trwałych** według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności w układzie podregionów i powiatów dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.

2. *Investment outlays are included into the appropriate sections of the NACE rev. 1.1 in accordance with the classification of the investor's activity (entity of the national economy), with the exception of outlays on structures not connected with its basic activity, which were included into the appropriate sections according to the criteria of structure destination (concerning, e.g. residential buildings and places, buildings for education, health care, sport and recreational purposes).*

3. *The division of investment outlays by subregions and powiats was made on the basis of the actual location of the investment.*

4. **Fixed assets** include asset components and other objects completed and ready for usage, with an expected period of utility exceeding 1 year, of which also public roads, streets and squares, together with shoulders and foundations, development of tracts of land, long-term plantings, meliorations, water structures, land, livestock (basic herd) as well as since 1 I 2002 co-operative ownership right to residential premise and co-operative right to non-residential (utilitarian) premise.

Data regarding fixed assets do not include the value of land recognised, since 1 I 1991, as fixed assets, in accordance with the decree of the Council of Ministers, dated 12 XII 1990 (Journal of Laws No. 90, item 529) as well as right of perpetual use of land, regarded as fixed assets since 1 I 2002, in accordance with Accounting Act, dated 29 IX 1994 (uniform text Journal of Laws 2002, No. 76, item 694, with later amendments).

5. **The gross value of fixed assets** is the value equal to the outlays incurred on purchasing or manufacturing them, without deducting consumption value (depreciation).

The gross value of fixed assets at **current book-keeping prices** is understood, as of 31 XII within the scope of fixed assets designated for exploitation:

- before 1 I 1995 - the value at replacement prices of September 1994;
- after 1 I 1995 - the purchase or manufacturing value at current prices;
- since 2005 also revaluation according to fair value in units that used International Accounting Standards (IAS).

6. **The division of fixed assets** by NACE rev.1.1 sections by subregions and powiats was made according to the abode of local kind-of-activity unit.

Rachunki regionalne

1. Rachunki regionalne opracowano zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995). W systemie rachunków regionalnych dla podregionów obliczane są: produkt krajowy brutto (PKB) i wartość dodana brutto (WDB) według grup rodzajów działalności.

2. Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

3. Wartość dodana brutto mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

4. Grupowanie danych w podziale na rodzaje działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) zostało dokonane **metodą jednostek lokalnych rodzaju działalności**, tj. według siedziby i podstawowego rodzaju działalności jednostki lokalnej przedsiębiorstwa.

5. W rachunkach regionalnych uwzględnia się szacunek „szarej gospodarki” w zakresie produkcji ukrytej dla zarejestrowanych podmiotów gospodarczych z liczbą pracujących do 9 osób (niezależnie od formy własności), z liczbą pracujących od 10 do 49 osób w sektorze prywatnym (bez spółdzielni) oraz osób fizycznych z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej (głównie w działalności usługowej).

6. Szczegółowe dane zamieszczono w publikacji „Produkt krajowy brutto - Rachunki regionalne w 2007 r.”.

Podmioty gospodarki narodowej

Dane dotyczące **podmiotów gospodarki narodowej** obejmują podmioty zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON), tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, z wyłączeniem osób prowadzących indywidualnie gospodarstwa rolne.

Regional accounts

1. Regional accounts were compiled according to the principles of the European System of National and Regional Accounts (ESA 1995). The following categories are calculated for subregions: gross domestic product (GDP) and gross value added (GVA) by kind-of-activity groups.

2. Gross domestic product (GDP) presents the final result of the activity of all entities of the national economy. Gross domestic product is equal to the sum of the gross value added generated by all national institutional units, increased by taxes on products and decreased by subsidies on products. Gross domestic product is calculated in market prices.

3. Gross value added measures the newly generated value as a result of the production activity of national institutional units. Gross value added is the difference between gross output and intermediate consumption, and is presented in basic prices.

4. The grouping of data according to kind of activity of the Polish Classification of Activities (PKD) was conducted applying the **local kind of activity unit method**, i.e., by the place of residence and main kind of the activity of the local unit of the enterprise.

5. The estimation of scale of the "hidden economy" is included in the regional accounts in the field of concealed production for registered economic entities employing up to 9 persons (independently of the kind of ownership), employing from 10 to 49 persons in private sector (excluding co-operatives) as well as natural persons engaged in non-registered work (primarily within the service activity).

6. Detailed data were inserted in the publication "Gross Domestic Product - Regional Accounts in 2007".

Entities of the national economy

Data concerning **entities of the national economy** include entities recorded in the Country Official Register of the Units of the National Economy (REGON), i.e., legal persons, organizational units without legal personality as well as natural persons conducting economic activity, excluding persons tending private farms in agriculture.